

HUR LÅNGT ÄR DET TILL MANNAMINNES MEDELPUNKT ?

Volym åker till Anders och Barbro Åbergs livsverk

Jag vill gärna skriva den här artikeln utifrån ett annat perspektiv än det man kanske skulle förvänta sig av ett reportage om det märkliga projektet Mannaminne. Jag tror det är intressantare att se det som ett autonomt och självständigt konstverk, mer än som ett lika känt som udda kulturmuseum i glesbygden. Det har skrivits spaltkilometer i media om Mannaminne, om konstnären Anders Åbergs och hans hustru Barbros livsverk med alla dess sociala, politiska och kulturella infallsvinklar. Det kan vi lämna därhän, det har trots allt snart gått 25 år sedan starten och få kan ha gått miste om ett besök eller på olika sätt fått kunskap om utvecklingen i Häggvik i Nordingrå under dessa år. Vad jag här skulle vilja komma åt är själva essensen i Mannaminne, en slags djupgrävning i syftet och visionen för att komma förbi det kanske slentrianmässiga betraktelsesättet. En skylt på området pekar ned mot marken och berättar att det är över 6000 kilometer till jordens medelpunkt. Utan att göra alltför stora liknelser med Mannaminnes globala ambitioner kan man ju fråga sig hur långt det är till detta museums innersta kärna, om det alls går att komma dit?

Vi träffar Anders och Barbro vid en kopp förmiddagskaffe i caféet. Sommaren går i början av september mot sitt slut men dagarna är fortfarande varma och soliga. Ännu söker sig en och annan till Mannaminne, för en bit mat, en utsikt eller en upptäckt i något hus. Båda är överens om att besökarna är det viktigaste. Att byråkratin är ett måste men att de hela tiden söker informella och nya vägar för utvecklandet. Från att platsen vid starten 1981 var tänkt för en verkstad började man snegla exempelvis på Louisiana i Danmark och Kulturen i Lund och såg möjligheterna till ett utvidgande. Varför inte bjuda hit hela världen och visa på alternativ till den västliga kulturen? Nyfikenhet, folkbildning och en form av politisk otrohet har sedan dess blivit viktiga ledord. Teknik och kultur blev två andra begrepp som de vill förena genom byggandet av olika hus från olika länder och från olika sammanhang. Genom att presentera både gamla och nya arbetstekniker och hur de ligger till grund för den genuint kulturella upplevelsen blev det en grund för att visa på hantverkets tidlösa betydelse. För att kunna realisera visionerna började man tidigt bygga upp ett nätverk som idag består av över åttahundra bra kontakter över hela världen. Allt från Nordingrå sportklubb och Riksutställningar i Sverige till Broken Hill museet i Australien. I början av 2005 har sammanlagt 54 hus byggts på Mannaminne och ännu finns det plats för ytterligare. Ryms det verkligen flera och slår inte byggnaderna ut varandra undrar jag tyst. Men jag får snart en känsla av att jag tittar med alltför västorienterade glasögon.

Vi berör först lite kort de konstutställningar som visas på somrarna. Under åren har man generellt upplåtit rum för en blandning av amatörer och yrkesverksamma. Barbro Åberg är den som hållit i planeringen. Hon medger att tiden inte räcker till i den utsträckning hon önskar, att tankar har funnits på att dra ner på verksamheten. Anders tillägger att man sett det lite som en mission att ge utställningsmöjlighet för olika förmågor som har svårt att nå ut på den vanliga marknaden. Till nästa sommar kommer i varje fall en utställning med Sara Harju, en konstnär som man länge sett fram emot att få visa. Och under den gångna sommaren har man bland annat visat verk av två elever vid Konsthögskolan i Umeå, grafik av Helena Sundin och foto av Mikael Näsström, båda bördiga från trakten av Höga Kusten. En snabb koll på den utställningen i övre planet av restaurangen visar också prov på mer samtidsorienterad konst.

När det gäller utvecklingen av det märkliga utomhusområdet berättar Anders att det nyaste på gång är Koreahuset som snart ska skeppas över halva jorden. Dessutom finns redan färdiga planer på ett Uppfinnarhus, ett Kinahus, ett Tysklandshus och ett Danmarkshus. För att inte tala om Afrikahuset som ska ingå i "fästningen Europa" samt den fortsatta utbyggnaden av Världsarvsmuseet. Det senare med företrädesvis biologiska och geologiska förtecken. Och det är här jag försöker leda in trådarna till brännpunkten i mina funderingar. Är inte de tankar och reflektioner som uppstår *mellan* byggnaderna och deras innehåll som på något sätt blir särarten i Mannaminne? På flera plan tycks det mig som att platsen är ett konceptuellt och processinriktat konstverk där idén är det bärande innehållet. Det får mig att tänka på Bauhaus redan innan jag ser boken i det nya Arkivhuset, det får mig att tänka på den relationella estetiken i samtidskonsten samtidigt som uppfinnaren och renässanskonstnären Leonardo da Vinci. Är inte Mannaminne en slags kontinuerlig organisk uppfinning av nya relationer mellan de hus och objekt som hela tiden vävs ihop och växer in på platsen? Det är här som Anders Åberg börjar tala om snökristallen och aspträdet. Hur oförutsägbara och märkliga mönster tar form och utvecklas och hur de fortplantas och bildar nya helheter, hur sammelsuriet och prasset i projektets utveckling ständigt förändras och skapar nya sammanhang. Åter är det fantasin i kombination med nyfikenheten som drar lasset, som åker vidare i skeende efter skeende. Han håller med om att det är en sorts organisk utveckling och att det är mycket det som får honom och Barbro att fortsätta.

Vi går ut och vandrar upp till det nya Arkivhuset som är ett biblioteket och forskarrum och där väggarna fyllts av hyllplan med böcker om konst, vetenskap och historia. Här kan besökare leta efter ytterligare kopplingar till det man möter på Mannaminne. Strax intill ligger Minoriteternas kapell som invigdes i augusti av Izzy Young. Anders Åberg byggde det redan på 80-talet för en utställning på Doktor Glas i Stockholm, och efter en lång vistelse på ett museum i Danmark har det nu hämtats hem och restaurerats. Byggnaden är tänkt som ett vilorum, en plats för kontemplation. Som väktare av rummet och dess positivt laddade väggmålningar från olika kulturer hänger på utsidan repliker av ansiktsmasker från olika delar av världen, ett slags skyddsmasker som besvärjelser mot ondska. Strax utanför ingången ligger en gigantisk stenbumling som med sina raka former mycket väl skulle kunna vara en typisk minimalistisk skulptur. Men det visar sig vara en byggsten som skulle ingå i Albert Speers krigssegermonument i Berlin. En halv ton tung granitkoloss som huggits i Bohuslän men som aldrig nådde sin beställare. Några ytterligare meter och vi står vid en telefonkiosk utan uppkopplingar. Den var 1999 - 2002 placerad vid Röda Korsets flyktingcenter Sangatte vid Calais, som enda kommunikationsmöjligheten för de tusentals flyktingar som ville ta sig till England genom tunneln under Engelska kanalen. På något sätt känns det som jag står vid Mannaminnes kärnpunkt. Vid betraktandet av kommunikationens alltid kringsnärjda villkor.

På bara några stegs förflyttningar mellan ett par byggnader snuddar jag vid konkreta spår av ondska och makt, men även av kunskap och hoppfullhet. Det är här jag menar som relationerna och reflektionerna uppstår. Vilka tankar ger mötet mellan Speers sten och flyktingarnas telefonkiosk? Mellan biblioteket och minoritetskapellet? För tillfälliga besökare - vilka de flesta är - kan de ibland avgrunds djupa kontrasterna och den täta visuella informationen på Mannaminne skapa en lätt förvirring, något som påminner om ett nöjesfält. Men på samma sätt som i en lika tät installation på ett konstmuseum kan det uppstå plötsliga erinringar och frågor som inte ligger klart utsagda i själva de objekt som visas. Något som i det här fallet ger anledning att stanna upp och begrunda vad som sägs i de osynliga samtal som pågår i de otaliga mellanrummen på Mannaminne.

Är då det här ett nöjesfält eller ett museum? Det kanske rör sig om något helt annat, kanske det är ett flyktingläger för olika rotlösa objekt och berättelser från när och fjärran, från olika tid och rum. Ett kaos av bilder och riktningar som alltid är stadda i rörelse, utan sanktionerade planer, utan pass, utan identitetshandlingar. En massa lokala och globala perspektiv som vävs ihop och som spelar kort med varandra. Det blir trångt som attan naturligtvis, men i all denna lätt världsmuseala anarki som kännetecknar Mannaminne bildas nog här och var just den överraskande detalj i det organiska mönstret som gör resan värd. Det omdiskuterade fenomenet periferi förvandlas på något sätt här till centrum och en slags ideologi i dess ordagranna betydelse av "omkringbärare", där perspektivet hela tiden ändras beroende på hur man går. Så ligger ett pussel av skilda erfarenheter utspritt på platsen, för var och en att foga ihop till en tanke eller i bästa fall en ny bild av världen. Ser man på Mannaminne som ett samtida konstverk, vilket jag enligt min mening måste göra, får här begreppet relationell estetik också en mera etiskt och irrationell dimension.

Men Anders Åberg jobbar ju också som skulptör med egen konst. Jag frågar om han hinner med något av det? Han skakar på huvudet och säger att han knappt varit i sin egen ateljé det senaste året då all tid och ork gått till Mannaminne. Mest kraft tar alla skrivelser och korrespondens med myndigheterna, som i mångt och mycket har utvecklats till en kamp med väderkvarnar. "Stödet från länets och regionens beslutsfattare har skjutits i väggen, trots alla löften och till synes positiva signaler. När det kommer till kritan finns inga pengar. Men man har till exempel råd att bygga sitt eget institutionella världsarvsmuseum vid Skuleberget, vilket direkt är ett slag i ansiktet på vårt arbete. Det verkar inte finnas rum för att backa upp privata initiativ längre, trots att vi har upp mot ett par hundra tusen besökare varje år, trots den kunskap vi byggt upp, det kontaktnät vi har och den kompakta uppmuntran vi får från skilda håll i världen. Läget har gjort att jag numera ständigt ligger vaken om nätterna med krypande ångest och oro över den ekonomiska situationen." Anders går och vänder bort några bräder med spik så att inget barn ska råka trampa fel. Lika stark som missnöjet med länets makthavare verkar omtanken om besökarna på Mannaminne. Man får en känsla av att Anders Åberg håller på med ett rotarbete som ligger så långt från de styrandes pappersbord som man kan tänka sig, och att det är det ickekonventionella och informella i processen Mannaminne som på något sätt är haken i det hela. Ett organiskt självväxande och inte minst socialt konstverk som kräver en förståelse som går utanför de flesta mönster. Men finns den i dag? I morgon?

Text: Jan K Persson